

EDITORIAL

Tento editorial musím otevřít větou, že toto číslo je věnováno instituci školy. Mohlo by se zdát, že jde o nepřípadné tvrzení, neboť druhé číslo každého ročníku časopisu *Studia paedagogica* bylo až dosud pozvánkou k publikaci a četbě rozmanitých pedagogických textů nesvázaných ústředním monotématem.

Tuto tradici jsme neporušili, přesto se nakonec sešly texty, které spolu vnitřně korespondují a rozvíjí se mezi nimi čilý dialog na téma institucionálních charakteristik školy. Institucionalitu školy avizuje již samotná obálka čísla s krejčovským stříhem na školní uniformy.

Úvodní teoretická studie je pera Dominika Dvořáka se k institucionální perspektivě hlásí zcela otevřeně. Přináší poučený a čtivý přehled základních tezí tzv. nového institucionalismu, který instituce chápe jako společensky ustálené a legitimizované způsoby zvládnání určitých problémů. Škola je tudíž zavedený způsob vzdělávání. Na bázi této optiky se noví institucionalisté snaží vysvětlit jak zdroje stability ve školním vzdělávání (tzn. proč si školy stále udržují tradiční podobu), tak zdroje změny (tzn. proč se školy přeci jen v čase do určité míry mění a proč procesy změny v posledních letech akcelerují).

Následující dva články jako by přinášely empirické rozpracování těchto otázek. Martin Sedláček a jeho kolegové zkoumají kolektivní procesy vzájemného učení mezi pedagogy ve škole. Ukazují, čeho se tyto procesy týkají a čím jsou vyvolány. Ve zkratce: impulzy lze klasifikovat především jako nové požadavky přicházející z vnějšího prostředí, tedy ze společnosti. Procesy organizačního učení jsou tedy vedeny snahou zvládnout měnící se společenskou realitu (např. nutnost získávat žáky v prostředí, které je nyní nastaveno jako tržní, doplňovat financování školy prostřednictvím projektové činnosti atd.).

Sigurlina Davidsdottir a Penelope Lisi se dost podobným způsobem zabývají procesy autoevaluace v islandských školách. Domnívají se, že autoevaluace by měla být kolektivní záležitostí, a sledují, jaké faktory přispívají k tomu, že se do ní pedagogové ve škole ochotně zapojují, a jaké faktory naopak míru kolektivní participace na autoevaluaci brzdí. Připomeňme, že rovněž nutnost hodnotit školu tímto způsobem přichází – nejen na Islandu – zvnějšku, neboť jde o zákonem danou povinnost. V článku

můžeme sledovat, jak školy hledají nové institucionální cesty k naplnění tohoto požadavku.

Čtvrtý text zařazený do hlavního těla tohoto čísla se naproti tomu zaměřuje nikoli na úroveň školy, nýbrž na úroveň školní třídy – Jarmila Bradová podává empirickou zprávu o tom, jak učitelé a žáci pracují se zasedacím pořádkem. Ačkoli je to něco, co se děje za zavřenými dveřmi třídy, jde nepochybně o součást institucionálního plánu školy: každá třída má určitý zasedací pořádek a každý učitel jej nějakým způsobem využívá ke svým účelům. Fakt, že jde o institucionalizovanou záležitost, dokládá autorka také zjištěním, že v různých třídách se v průběhu školního roku s železnou pravidelností vystřídá několik stadií. Nejprve si žáci zvolí místo podle svého uvážení, po nějaké době je učitelé přesadí s cílem nastolit ve třídě disciplínu, čímž celý systém přechází do tzv. stabilizačního stadia, aby byl ke konci roku znovu nastolen liberalismus, kdy se toleruje nedodržování zasedacího pořádku a znovu se prosazují žákovské preference. Tento text je cenným upozorněním na to, že postupy, které tvoří páteř školní instituce, zdaleka nejsou jen v rukou pedagogů, nýbrž se o nich mezi učiteli a žáky vede vyjednávání.

Hlavní sekci uzavírá teoretický text Miroslava Klusáka věnovaný roli her v morálním vývoji dětí. Zde se jednotlivému zaměření celého čísla poněkud vzdalujeme, neboť autora víceméně zajímá dětská skupina o sobě. Přesto víme¹, že se dětské hry velmi často realizují právě v prostředí školy, která pro jejich rozvíjení nabízí institucionalizovaný čas přestávek. Koneckonců právě škola tvoří mechanismus, který vede ke shromáždění značného počtu dětí stejného věku na jedno místo a tím – vedle plánovitého vzdělávání řízeného pedagogy – umožňuje rozvoj jejich svébytné žákovské kultury.

V loňském roce jsme v časopise *Studia paedagogica* zavedli rubriku *Rozhovor*, v níž chceme čtenářům zprostředkovávat setkání se zajímavými postavami mezinárodní pedagogické scény. Tentokrát představujeme profesora Christopa Wulfa, který hovoří zejména o tom, že školu tvoří především měkké faktory, jmenovitě její kultura, která je sycena fenomény, jako jsou emoce či školní rituály. I zde je patrná institucionální optika, neboť Christoph Wulf spojuje kvalitu a efektivitu školy s její kulturou, jmenovitě s kulturou, v níž jsou nastaveny a ritualizovány postupy, jak vyjadřovat (nejen) žákům uznání a respekt.

Jako vždy obsahuje časopis rubriku studentských prací. Kateřina Jandová informuje o svém výzkumu školního stresu, jak jej prožívají středoškolští žáci. Blanka Bodláková se věnuje fenoménu rozvoje kariéry mladých žen, a to v kontextu jejich mateřské role.

¹ Mimo jiné z autorových vlastních výzkumů, na které v textu odkazuje.

Číslo uzavírají dvě recenze. Kateřina Trnková hodnotí knihu autorského týmu kolem Elišky Walterové věnovanou přechodu mezi prvním a druhým stupněm základní školy. Tato recenze velmi příhodně doplňuje spontánně vzniklé zaměření celého čísla. Dana Knotová se kriticky vyrovnává s novou učebnicí sociální pedagogiky z pera Miroslava Procházky. Mezi postupy, které škola jako instituce vyvinula, zaujímá institut učebnic a práce s nimi nepochybně významnou pozici. I závěrečná recenze tak do jisté míry naplňuje duch tohoto čísla.

Za redakci *Studia paedagogica* mohu říci, že věříme v potenciál této hutné a koncentrované směsi textů zaujmout čtenáře a přinést jim poučení. Věříme, že se náš časopis postupem času institucionalizoval v zavedený a užitečný titul. Přesto, nebo snad právě proto, plánujeme v příštím roce několik změn, z nichž nejmarkantnější je změna periodicity – časopis bude mít čtyři čísla ročně – a také to, že jedno z čísel každého ročníku bude v angličtině. Doufáme, že uvedené změny² pomohou časopisu „vyrůst“ a že dojdou pozitivního ohlasu jak u čtenářů, tak u autorů.

Přeji všem příjemné čtení a inspirované psaní.

Klára Šedová
výkonná redaktorka

²

Podrobné informace budou k dispozici na webových stránkách časopisu.

